



Raad van State

Rechtspraak onderwijs en veruiterlijkingen

Inhoudstafel

1. WAT DOET DE RAAD VAN STATE?	2
2. OVER WELKE PROCEDURES GAAT HET?	3
A) "VORDERING TOT SCHORSING BIJ UITERST DRINGENDE NOODZAKELIJKHEID	3
B) "INDIENEN VAN EEN VORDERING TOT SCHORSING	3
C) "VERZOEKSCRIFT TOT NIETIGVERKLARING	3
3. VLAAMSE GEMEENSCHAP	5
A) LEERLINGEN	5
i. Arresten betreffende formele aspecten of gebrek aan belang	5
ii. Arresten ten gronde	6
B) LEERKRACHTEN	8
i. Arresten betreffende formele aspecten of gebrek aan belang	8
ii. Arresten ten gronde	8
C) GODSDIENSTLEERKRACHTEN	8
i. Arresten betreffende formele aspecten of gebrek aan belang	8
ii. Arresten ten gronde	9
4. FRANSE GEMEENSCHAP	12
A) LEERLINGEN	12
i. Arresten betreffende formele aspecten of gebrek aan belang	12
ii. Arresten ten gronde	13
B) LEERKRACHTEN	13
i. Arresten betreffende formele aspecten of gebrek aan belang	14
ii. Arresten ten gronde	14
C) GODSDIENSTLEERKRACHTEN	14
i. Arresten betreffende formele aspecten of gebrek aan belang	14
ii. Arresten ten gronde	14

1. Wat doet de Raad van State?

“Als **raadgevende** en **rechtsprekende** instelling op de driesprong van de wetgevende, de uitvoerende en rechterlijke macht, dankt de Raad van State zijn bestaan in hoofdzaak aan de wil van de wetgever om voor alle natuurlijke en rechtspersonen een doeltreffend beroep open te stellen tegen onwettige administratieve rechtshandelingen die hen mochten hebben geschaad.

Het **schorsen en vernietigen** van **administratieve handelingen** (individuele rechtshandelingen en reglementen) die strijdig zijn met de geldende rechtsregels zijn dan ook de belangrijkste bevoegdheden van de Raad van State.

De bescherming tegen administratieve willekeur is echter niet de enige opdracht van de Raad. Hij vervult tevens de taak van **adviesorgaan op wetgevend en reglementair gebied**.

(...)

De Raad van State is eveneens **cassatierechter** voor beroepen tegen de uitspraken van de lagere administratieve rechtscolleges¹.

In dit overzicht van rechtspraak komt enkel het schorsen en vernietigen van administratieve handelingen aan bod en meer bepaald in de schoolomgeving. Het heeft tot doel een zo overzichtelijke mogelijke lezing aan te bieden van de rechtspraak van de Raad van State.

¹ http://www.raadvst-consetat.be/?page=about_competent&lang=nl

2. Over welke procedures gaat het?

In de arresten komen vaak dezelfde vragen terug. Tal van verzoekers doorlopen de volgende procedures:

a) “Vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid

Voor bijzonder spoedeisende gevallen bestaat de procedure van de vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid. Deze procedure houdt belangrijke afwijkingen in van de gebruikelijke regels, en ze moet beperkt blijven tot de uitzonderlijke gevallen waar deze afwijkingen kunnen worden verantwoord door de bedreigde rechten en belangen.

Voor deze procedure wordt er in het bijzonder verwezen naar artikel 17, §4, van de [gecoördineerde wetten](#) en naar artikel 16 van de [procedureregeling kort geding](#)² ».

b) “Indienen van een vordering tot schorsing

Het instellen van een beroep tot nietigverklaring heeft geen schorsende werking, zodat de bestreden beslissing blijft gelden en kan worden uitgevoerd. Een verzoekende partij kan daarom vragen dat de beslissing voorlopig zou worden geschorst, in afwachting van de eventuele nietigverklaring. Dit kan ofwel onmiddellijk in het verzoekschrift tot nietigverklaring, ofwel in een later verzoekschrift voordat het auditoraatsverslag wordt neergelegd³.

c) “Verzoekschrift tot nietigverklaring

Het verzoekschrift moet het opschrift "verzoekschrift tot nietigverklaring" dragen. Het moet worden ondertekend door de verzoekende partij of door haar advocaat. Het moet zeker de volgende gegevens en uiteenzettingen bevatten:

- de naam en het adres van elke verzoekende partij;
- een uitdrukkelijk gekozen woonplaats, dit is een adres in België dat zal worden gebruikt voor alle briefwisseling over het beroep;
- de beslissing waarvan de nietigverklaring wordt gevraagd;
- de verwerende partij, dit is de overheid die deze beslissing heeft genomen;
- een uiteenzetting van de feitelijke omstandigheden van de zaak;
- een uiteenzetting van de ‘middelen’, waarin wordt uitgelegd welke rechtsregels er werden geschonden en op welke wijze.

Er moet een kopie van de bestreden beslissing worden bijgevoegd. Als de verzoekende partij een rechtspersoon is, moet er een kopie worden bijgevoegd van de gepubliceerde statuten en van de

² http://www.raadvst-consetat.be/?lang=nl&page=proc_adm_susp_page7

³ http://www.raadvst-consetat.be/?lang=nl&page=proc_adm_susp_page1

gecoördineerde geldende statuten. Als het verzoekschrift van een rechtspersoon niet door een advocaat wordt ingediend, moet ook de beslissing van het bevoegde orgaan van de rechtspersoon om het beroep in te dienen worden voorgelegd, evenals een kopie van de aanstelling van dat orgaan. De verplicht bij te voegen stukken, evenals alle andere stukken die ter staving van het beroep zouden worden bijgevoegd, moeten worden genummerd en worden opgenomen in een inventaris.

Het verzoekschrift wordt ofwel per post aangetekend verzonden naar de griffie van de Raad van State, Wetenschapsstraat 33 te 1040 Brussel, ofwel wordt het ingediend volgens de elektronische procedure (zie daarvoor de rubriek "[e-procedure](#)" op de(ze) website). Bij een verzending per post moeten er naast het origineel verzoekschrift steeds drie eensluitend verklaarde afschriften worden bezorgd, te vermeerderen met een afschrift voor iedere verwerende partij. De beroepen tot nietigverklaring moeten worden ingediend binnen een vrij korte termijn van zestig dagen na de bekendmaking, betekening of kennisname van de beslissing.

Als er verplichte vermeldingen of bij te voegen stukken of afschriften ontbreken zal de behandeling zeker vertraging oplopen, en bestaat bovendien het risico dat het beroep onontvankelijk zal moeten worden bevonden, en dus niet zal kunnen worden behandeld.

Per verzoekende partij moet er een recht van 200 euro worden betaald. Na de ontvangst van het verzoekschrift bezorgt de griffie daartoe een overschrijvingsformulier. Indien de rekening, geopend bij de dienst die binnen de Federale Overheidsdienst van Financiën is aangewezen als bevoegd om de rechten bij de Raad van State in te vorderen, niet binnen een termijn van acht dagen te rekenen vanaf de ontvangst van het overschrijvingsformulier is gecrediteerd door middel van een overschrijving of van een storting, wordt het verzoekschrift geacht niet te zijn ingediend⁴.

Wanneer een verzoeker de schorsing omwille van dringende noodzakelijkheid inroept, de gewone schorsing en de nietigverklaring, kunnen er verschillende arresten, voor zover het verzoek ontvankelijk wordt bevonden, geveld worden in dezelfde zaak.

⁴ http://www.raadvst-consetat.be/?lang=nl&page=proc_adm_annul_page1

3. Vlaamse Gemeenschap

a) Leerlingen

i. Arresten betreffende formele aspecten of gebrek aan belang.

Inzake het aanvechten van een schoolreglement werd een arrest geveld op **15 september 2009** (nr. 196.092⁵) (leerling van het atheneum Antwerpen). De Raad van State stelt vast dat de procedure buiten de vooropgestelde termijn werd ingeleid en dat geen enkele maatregel werd getroffen ten aanzien van de leerling die uit eigen initiatief de school verlaten heeft.

Op 11 september 2009 heeft de Raad voor het Gemeenschapsonderwijs een algemeen principiële verbod uitgevaardigd voor het dragen van godsdienstige of filosofische overtuigingen door leerlingen, cursisten en personeelsleden in alle scholen van het gemeenschapsonderwijs.

Op vraag van een islamitische leerling heeft de Raad van State (arrest 202.039⁶) op **18 maart 2010** de opschorting van de uitvoering van deze beslissing bevolen en stelt ze een vraag aan het Grondwettelijk Hof. De Raad van State wenst meer bepaald dat het Hof zich uitspreekt over de vraag of het bedoelde verbod kan ingevoerd worden zonder voorafgaandelijke tussenkomst van de decretale wetgever.

Deze opschorting heeft eveneens gevolgen voor andere verzoeken die geformuleerd werden. In elk van de procedures (204.196, 204.200, 204.201, 204.202, 204.203, 204.204) heeft de Raad van State beslist op **25 mei 2010** om zich niet uit te spreken over het verzoek tot opschorting zolang het Grondwettelijk Hof geen arrest geveld heeft of dat de schorsing voorzien in arrest 202.039 een einde kent.

In zijn arrest van **15 maart 2011**⁷ (40/2011) heeft het Grondwettelijk Hof geoordeeld dat er geen schending is van artikel 24 § 5 van de Grondwet aangezien de decretale wetgever onder bepaalde voorwaarden opdrachten aan andere overheden mag toevertrouwen (B.6.3.). De Gemeenschappen hebben hierin een ruime autonomie (B.10) en onderwijs is één van die overheden (B.11). Het pedagogisch project van een school behoort dus in beginsel tot de bevoegdheid van de inrichtende macht van de school (B.11.2).

Bij arrest 215.009⁸ van **8 september 2011** spreekt de Raad van State de opheffing uit van de schorsing van tenuitvoerlegging van het besluit bevolen bij arrest nr. 202.039 aangezien de omstandigheden wijzen op een gebrek aan belang. Het arrest moet door het Gemeenschapsonderwijs op zijn website bekendgemaakt worden. Uiteindelijk wordt de vordering tot nietigverklaring onontvankelijk verklaard op **10 juli 2012** (nr. 220.245⁹) aangezien de aangevochten beslissing slechts een voorbereidende maatregel was die geen enkel effect gehad heeft op de leerling. Deze heeft immers de toen gevolgde richting afgewerkt en zich opnieuw ingeschreven. De Raad van State legt duidelijk uit (6.2.) waarom ze afwijkt van het standpunt dat ze

⁵ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/196000/000/196092dep.pdf>

⁶ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/202000/000/202039dep.pdf>

⁷ <http://www.const-court.be/public/n/2011/2011-040n.pdf>

⁸ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/215000/000/215009dep.pdf>

⁹ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/220000/200/220245dep.pdf>

nam bij arrest dd. 18 maart 2010: de maatregel is nog niet effectief ingevoerd. Een gelijkaardige redenering is terug te vinden in de arresten van **23 december 2011 en 4 december 2012** (nrs. 217.020¹⁰ en 221.617¹¹) waarbij de zaak ingeleid werd door een vzw die de belangen van de Sikhs behartigt en een leerling niet naar de school mocht.

Twee arresten geveld op **14 oktober 2014** (nrs. 228.754¹² en 228.755¹³) verwerpen de beroepen die zich beperkten tot de omzendbrief van 2013, zoals reeds eerder was geoordeeld over de omzendbrief van 2009, die enkel gericht is tot de bevoegde organen van het Gemeenschapsonderwijs en dat ze niet griefhoudend zijn voor leerlingen of leerkrachten, zoals het GO! zelf stelde. De Raad van State kan deze omzendbrief niet vernietigen.

ii. Arresten ten gronde

De omzendbrief van het GO ! is ondertussen ingevoerd. Ouders van een Sikh leerling dienen een vordering in tot schorsing van de tenuitvoerlegging van (1) het schoolreglement, (2) de beslissing tot goedkeuring door het GO! van de omzendbrief en (3) de omzendbrief. Ze wijzen er tevens op dat de oudere broer die reeds het middelbaar onderwijs volgt wel zijn tulband kan aanhouden, maar hun zoon die uit het lager onderwijs komt en dus een nieuwe leerling is dit recht zou ontzegd worden. In zijn arrest dd. **19 september 2013** (nr. 224.732) meent de Raad van State dat de vordering voor de twee laatst aangevochten teksten laattijdig is. Voor wat betreft het schoolreglement zelf wordt geen enkele toelichting gegeven die voldoet om het ernstig nadeel aan te tonen en is er dus niet voldaan aan de voorwaarden om een schorsing te bekomen. Op diezelfde datum spreekt de Raad een arrest uit (224.733) in een gelijkaardige zaak. Uiteindelijk zal de Raad bij arrest van **14 oktober 2014** (nr. 228.748¹⁴) het opgelegde verbod opgelegd aan de leerlingen om zichtbare levensbeschouwelijke kentekens te dragen vernietigen. Diezelfde dag wordt een gelijkaardig arrest geveld betreffende een verbod opgelegd aan leerlingen om de hoofddoek te dragen in het Atheneum te Dendermonde (nr. 228.752¹⁵) alsook betreffende het dragen van de patka in een basisschool te Borgloon (nr. 228.751¹⁶). Het persbericht uitgaande van de Raad van State luidt als volgt:

“De omzendbrief is enkel gericht tot de bevoegde organen van het Gemeenschapsonderwijs en niet rechtstreeks tot de leerlingen of de leerkrachten, zoals het GO! zelf stelde. De Raad van State kan deze dus niet vernietigen.

Het invoeren in het schoolreglement van een verbod op het dragen van uiterlijke kentekens moet beantwoorden aan de voorwaarden waaronder artikel 9 EVRM een inmenging in de godsdienstvrijheid toelaat. Het verbod moet bij wet voorzien zijn, het moet één van de limitatief opgesomde doeleinden nastreven en het moet noodzakelijk zijn in een democratische samenleving.

Dit verbod voldoet volgens de Raad van State aan de eerste twee voorwaarden.

De feitelijke gegevens van de huidige betwisting volstaan volgens de Raad van State echter niet om

¹⁰ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/217000/000/217020.pdf>

¹¹ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/221000/600/221617.pdf>

¹² <http://www.raadvst-consetat.be/arr.php?nr=228754dep>

¹³ <http://www.raadvst-consetat.be/arr.php?nr=228755>

¹⁴ <http://www.raadvst-consetat.be/arr.php?nr=228748>

¹⁵ <http://www.raadvst-consetat.be/arr.php?nr=228752dep>

¹⁶ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/228000/700/228751.pdf>

aan te tonen dat de inmenging in de godsdienstvrijheid door de school van verzoeksters, waar geen enkele concrete aanleiding bestond, noodzakelijk was in een democratische samenleving, zoals bedoeld in artikel 9 EVRM. Het veralgemeende verbod werd door het GO! ingevoerd ingevolge acute problemen in twee scholen in het Antwerpse. De Raad van State stelt vast dat de school van verzoeker vroeger geen verbod kende en dat ook niet wordt beweerd dat er in die school een problematische situatie voorhanden of werkelijk dreigend was die op zich zou volstaan om de godsdienstvrijheid te beperken. De Raad van State vernietigt bijgevolg het aan de leerlingen opgelegde verbod om zichtbare levensbeschouwelijke kentekens te dragen, opgenomen in het schoolreglement”.

b) Leerkrachten

- i. Arresten betreffende formele aspecten of gebrek aan belang.
- ii. Arresten ten gronde

c) Godsdienstleerkrachten

- i. Arresten betreffende formele aspecten of gebrek aan belang.

Betreffende de beslissing van GO! getroffen op 11 september 2009 heeft de Raad van State op **23 december 2011** (nrs. 217.017¹⁷ en 217.021¹⁸) en **27 juni 2013** (nr. 224.158¹⁹) beslist geen gevolg te geven aan de verzoeken tot schorsing van de tenuitvoerlegging ingediend door Islamleerkrachten omdat de omzetting van de beslissing nog niet is gebeurd en er dus nog geen sprake kan zijn van nadeel.

De Raad van State heeft nog een ander arrest gevelde op **1 februari 2011** (nr. 210.894²⁰).

Godsdienstleerkrachten protesteerden tegen het schoolreglement van basisscholen in het Antwerpse waarbij het dragen van alle religieuze tekenen verboden was. Ondertussen werd het schoolreglement aangepast voor wat betreft de godsdienstleerkrachten. De zaak werd dus afgesloten met een afstand van geding. Op **8 december 2011** (nr. 216.738²¹) werd een arrest gevelde in een gelijkaardige zaak.

Nog steeds in de nasleep van hoger genoemde omzendbrief dient de Raad van State zich uit te spreken inzake een schorsing tot tenuitvoerlegging van een beslissing van een schooldirecteur (weigering toegang tot de school en niet-aanstelling) en de bevestiging daarvan door de directie van een scholengroep, ingeleid door een tijdelijke Islamleerkracht die de hoofddoek wenst te dragen. De leerkracht was in die school reeds werkzaam geweest tijdens het vorige schooljaar. Het is enkel de niet-aanstelling die behandeld wordt. De Raad meent dat er niet aan de beide schorsingsvoorwaarden wordt voldaan aangezien het verlies van een kans op benoeming of aanstelling niet gezien wordt als een ernstig nadeel. Maar de Raad meent wel in haar beide arresten van **5 februari 2014** (nr. 226.345²² en 226.346²³) dat de besproken verbodsbepaling niet van toepassing is op godsdienstleerkrachten in de uitoefening van hun ambt. Betrokken leerkrachten mogen in het kader van hun ambtelijke schoolopdrachten geen houding aannemen die getuigt van indoctrinatie of bekeringsijver of zelfs maar wijst op een niet bedachtzame wijze van omgaan met de leerlingen bij de uiting van hun persoonlijk engagement.

¹⁷ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/217000/000/217017dep.pdf>

¹⁸ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/217000/000/217021dep.pdf>

¹⁹ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/224000/100/224158Dep.pdf>

²⁰ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/210000/800/210894dep.pdf>

²¹ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/216000/700/216738.pdf>

²² <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/226000/300/226345Dep.pdf>

²³ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/226000/300/226346Dep.pdf>

Bij arrest nr. 228.753²⁴ dd. **14 oktober 2014** herhaalt de Raad van State, zoals reeds eerder was geoordeeld over de omzendbrief van 2009, nu over deze van 2013, dat die enkel is gericht tot de bevoegde organen van het Gemeenschapsonderwijs en dat ze niet griefhoudend zijn voor leerlingen leerkrachten, zoals het GO! zelf stelde. De beroepen worden verworpen, omdat de Raad van State deze omzendbrief niet kan vernietigen. Dezelfde redenering is terug te vinden in arrest nr. 228.756²⁵ geveld op dezelfde datum.

De gemeente Opwijk voert in haar basisscholen een verbod in tot dragen van de hoofddoek buiten het leslokaal. In haar arrest van **29 november 2018** (nr. 243.075)²⁶ verwerpt de Raad de vordering tot schorsing wegens gebrek aan voordeel.

ii. Arresten ten gronde

Een leerkracht islamitische godsdienst weigerde haar hoofddoek af te nemen buiten haar klaslokaal, in tegenstelling tot wat voorzien was in de reglementen van de 3 basisscholen (Gemeenschapsonderwijs) waar ze werkzaam was. Ze werd dan ook ontslagen. Eerst diende ze twee verzoekschriften bij uiterst dringende noodzakelijkheid in om te opschorting van haar opzeg te bekomen. Deze verzoekschriften waren het gevolg van de verwerping van haar beroep tegen het ontslag bij het beroepsorgaan eigen aan het onderwijs waar verzoekster was tewerkgesteld. De Raad van State heeft vastgesteld dat niet was voldaan aan de voorwaarden voor de uiterst dringende noodzakelijkheid (arresten 162.160²⁷ en 162.161²⁸ dd. **30 augustus 2006**). Verzoekster riep onder meer in dat de job nog vrij zou zijn op 1 september, maar de Raad van State meende dat sowieso haar aanstelling eindigde op 30 juni en niets bewees dat ze een nieuwe aanstelling zou krijgen op 1 september.

Daarna komen de – normale procedure – vragen tot opschorting tijdens dewelke de Raad van State stelt dat het niet aan de school toekomt, maar wel aan de Raad voor het Gemeenschapsonderwijs, wat dient verstaan te worden onder neutraliteit (arresten 175.886²⁹ en 175.887³⁰ dd. **18 oktober 2007**). De opschorting wordt geweigerd en de Raad van State spreekt zich niet uit over de aangevoerde argumenten. Tenslotte, op **2 juli 2009** (arrest 195.044³¹), stelt de Raad van State vast dat het bijzondere decreet van 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs uitdrukkelijk de Raad voor het Gemeenschapsonderwijs gemachtigd heeft om de neutraliteitsverklaring op te stellen. Het kwam dus niet aan de school toe om dit te doen. Maar de neutraliteitsverklaring is ambigu en de leerkracht kon er niet uit afleiden dat ze haar hoofddoek diende af te nemen buiten het klaslokaal. De verwerpingsbeslissing van het specifieke beroepsorgaan wordt vernietigd.

Ingevolge de arresten geveld op 18 oktober 2007 (zie hierboven) neemt de Raad van het Gemeenschapsonderwijs op 26 oktober 2007 een nieuwe beslissing die inhoudt dat de

²⁴ <http://www.raadvst-consetat.be/arr.php?nr=228753dep>

²⁵ <http://www.raadvst-consetat.be/arr.php?nr=228756dep>

²⁶ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/243000/000/243075.pdf#xml=http://www.raadvst-consetat.be/apps/dtsearch/getpdf.asp?DocId=39071&Index=c%3a%5csoftware%5cdtsearch%5cindex%5carrêts%5cfnl%5c&HitCount=2&hits=16+17+&0318532019139>

²⁷ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/162000/100/162160dep.pdf>

²⁸ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/162000/100/162161dep.pdf>

²⁹ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/175000/800/175886dep.pdf>

³⁰ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/175000/800/175887dep.pdf>

³¹ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/195000/000/195044dep.pdf>

godsdienstleerkracht ook buiten het klaslokaal zijn / haar geloof mag toonbaar maken doch niet tijdens andere pedagogische opdrachten waarbij waarden, visie en kennisoverdracht mee gemeoid zijn. Dezelfde leerkracht islamitische godsdienst die onterecht werd ontslagen omwille van haar hoofddoek dient een verzoekschrift tot vernietiging in. De vraag tot vernietiging verworpen op **10 juli 2012** (nr. 220.244³²) wegens theoretisch en hypothetisch belang. De beslissing was immers nog steeds niet geïmplementeerd en ze heeft nooit meer voor het gemeenschapsonderwijs gewerkt. Ze beriep zich enkel op een mogelijke discriminatie mocht ze ooit postuleren.

De Raad van State heeft nog een ander arrest geveld op **1 februari 2011** (nr. 210.894³³).

Godsdienstleerkrachten protesteerden tegen het schoolreglement van basisscholen in het Antwerpse waarbij het dragen van alle religieuze tekenen verboden was. Ondertussen werd het schoolreglement aangepast voor wat betreft de godsdienstleerkrachten. De zaak werd dus afgesloten met een afstand van geding. Op **8 december 2011** (nr. 216.738³⁴) werd een arrest geveld in een gelijkaardige zaak.

Nog steeds in de nasleep van hoger genoemde omzendbrief dient de Raad van State zich uit te spreken inzake een schorsing tot tenuitvoerlegging van een beslissing van een schooldirecteur (weigering toegang tot de school en niet-aanstelling) en de bevestiging daarvan door de directie van een scholengroep, ingeleid door een tijdelijke Islamleerkracht die de hoofddoek wenst te dragen. De leerkracht was in die school reeds werkzaam geweest tijdens het vorige schooljaar. Het is enkel de niet-aanstelling die behandeld wordt. De Raad meent dat er niet aan de beide schorsingsvoorwaarden wordt voldaan aangezien het verlies van een kans op benoeming of aanstelling niet gezien wordt als een ernstig nadeel. Maar de Raad meent wel in haar beide arresten van **5 februari 2014** (nr. 226.345³⁵ en 226.347³⁶) dat de besproken verbodsbepaling niet van toepassing is op godsdienstleerkrachten in de uitoefening van hun ambt. Betrokken leerkrachten mogen in het kader van hun ambtelijke schoolopdrachten geen houding aannemen die getuigt van indoctrinatie of bekeringsijver of zelfs maar wijst op een niet bedachtzame wijze van omgaan met de leerlingen bij de uiting van hun persoonlijk engagement.

Ondanks deze rechtspraak verandert de GO! Niet van houding wat aanleiding geeft tot een nieuw arrest dat het persbericht van de Raad van State als volgt samenvat:

“Bij arrest nr. [233.672](http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/233672) van **1 februari 2016** doet de Raad van State uitspraak over een beroep ingesteld tegen de weigering door de directeur van een basisschool van het Gemeenschapsonderwijs om een leermeester godsdienst tijdelijk aan te stellen voor het schooljaar 2013-2014. Haar hoofddoek wordt beschouwd als een verboden uiterlijk kenteken van haar levensbeschouwing. Volgens de verzoekende partij worden onder meer de godsdienstvrijheid en het gelijkheidsbeginsel geschonden en zij betwist de wijze waarop het Gemeenschapsonderwijs invulling geeft aan zijn neutraliteitsverplichting, door ook de godsdienstleerkrachten buiten hun klaslokaal met dit verbod te viseren.

De Raad van State stelt vast dat het ambt van een leerkracht levensbeschouwelijke vakken verschilt van het ambt van een leerkracht algemene vakken. Bovendien houdt het ambt van

³² <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/220000/200/220244dep.pdf>

³³ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/210000/800/210894dep.pdf>

³⁴ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/216000/700/216738.pdf>

³⁵ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/226000/300/226345Dep.pdf>

³⁶ <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/226000/300/226347.pdf>

godsdiensleerkracht zelf, uit de aard ervan, het persoonlijk engagement in van de betrokken leerkracht. Dit persoonlijk engagement gaat voor bepaalde godsdiensleerkrachten gepaard met het vertoon van de uiterlijke kentekens van hun levensbeschouwing. Daarenboven zijn de taken en opdrachten van de leerkracht allesbehalve strikt beperkt tot wat zich afspeelt tijdens het godsdiensonderricht in het klaslokaal. Ook buiten de context van zijn lesopdracht kan voor hem een opvoedings- of onderwijssituatie bestaan die aanleiding kan geven tot het – op bedachtzame wijze – doen kennen van zijn persoonlijk engagement. Wat betreft de Franse Gemeenschap kwam de Raad van State reeds eerder tot eenzelfde besluit in arrest nr. [223.201](#) van 17 april 2013.

Het Gemeenschapsonderwijs, op wie een grondwettelijke verplichting rust om levensbeschouwelijk onderricht aan te bieden in de erkende godsdiensleerkrachten, geeft een met artikel 24 van de Grondwet strijdige uitleg aan de door hem na te leven neutraliteitsverplichting indien hij de aanstelling weigert van een godsdiensleerkracht om de enkele reden dat die leerkracht een levensbeschouwelijk kenteken draagt en zou weigeren dit af te leggen buiten het leslokaal waar zij haar godsdiensleerkracht geeft.”

4. Franse Gemeenschap

a) Leerlingen

i. Arresten betreffende formele aspecten of gebrek aan belang.

Het atheneum van Visé verbiedt in zijn schoolreglement hoofddekseis (55.249³⁷ dd. **20 september 1995**), maar het verzoek tot vernietiging werd verworpen. Verzoekster had nagelaten een memorie van antwoord neer te leggen binnen de voorgeschreven termijn van 60 dagen wat neerkomt op een vaststelling van gebrek aan belang en dus verwerping van het verzoek.

De MRAX (Mouvement contre le racisme et la xénophobie) diende twee verzoekschriften in tegen het gewijzigde huishoudelijk reglement van de atheneum gesitueerd te Vauban en te Gilly. Deze twee atheneum hadden voorzien dat er voortaan een verbod gold voor “hoofddekseis”. De Minister-Présidente bevoegd voor het verplicht onderwijs in de Franse gemeenschap had op 25 augustus 2005 deze huishoudelijke reglementen goedgekeurd.

De Raad van State oordeelde (arrest nr. 191.532³⁸ en 191.533³⁹, beide van **17 maart 2009**) dat de inhoud van de huishoudelijke reglementen juist het maatschappelijke doel van de MRAX bijtrad en dat deze vereniging dus geen belang had om een verzoek tot vernietiging in te dienen.

Diezelfde reglementen waren reeds het voorwerp van een verzoek tot opschorting bij uiterst dringende noodzakelijkheid ingesteld door de ouders van leerlingen (arresten nr. 148.566⁴⁰ en 148.567⁴¹ van **2 september 2005**). Deze procedure werd verworpen. De Raad van State meende dat er geen risico was op onherstelbare schade aangezien andere scholen werden aangesproken, de bijkomende school-thuis afstand niet moest in aanmerking genomen worden, evenmin als de zogenaamde toegenomen vermoeidheid of het verlies van vriendschapsbanden met vroegere klasgenoten.

Het logische vervolg van deze procedure, met name de vernietiging, werd door de Raad van State bij arresten nr. 194.114 en 194.115 dd. **11 juni 2009**, gepland op 15 september. Bij arrest dd. **22 september 2009**, nr. 196.261⁴², beschouwt de Raad van State het verzoek van de ouders, in naam van hun toen minderjarige dochters, onontvankelijk aangezien de verzoekschriften enkel door de vaders werden ondertekend.

Op **2 oktober 2009** (arresten 196.625⁴³ en 196.626⁴⁴) heeft de Raad van State zich uitgesproken in twee gelijkaardige situaties. Het ging om twee verzoekschriften bij uiterst dringende noodzakelijkheid tegen beslissingen van de gemeente Dison. Twee scholen van deze gemeente, te Wesny en Husquet, werden geconfronteerd met de weigering van de ouders van meisjes van 9 en 10 jaar om het schoolreglement, waarin een verbod op hoofddekseis voorzien was, na te leven. De Raad

³⁷ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/55000/200/55249.pdf>

³⁸ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/191000/500/191532.pdf>

³⁹ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/191000/500/191533.pdf>

⁴⁰ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/148000/500/148566.pdf>

⁴¹ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/148000/500/148567.pdf>

⁴² <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/196000/200/196261.pdf>

⁴³ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/196000/600/196625.pdf>

⁴⁴ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/196000/600/196626.pdf>

van State verwierp de uiterst dringende noodzakelijkheid omdat de ouders weigerden de meisjes in een andere school in te schrijven opdat hun verzoek gevolg zou krijgen. Op die manier laten de ouders het belang van een verzoek bij de Raad van State primeren om het belang van de opvoeding van hun kinderen. Het resultaat van deze beide procedures is terug te vinden in twee arresten (nr. 211.554⁴⁵ en 211.555⁴⁶) geveld op **25 februari 2011**. Het verzoek tot vernietiging wordt verworpen bij gebrek aan belang. De kinderen zijn immers, via thuisonderwijs of inschrijving in een andere school, les aan het volgen. De ouders zetten de procedure enkel verder om gelijk te krijgen terwijl een procedure voor de Raad van State enkel kan uitwijzen of een administratieve bepaling correct werd toegepast.

Drie verzoeken tot vernietiging bij uiterst dringende noodzakelijkheid worden ingediend tegen het huishoudelijk reglement van het Atheneum Verdi te Verviers. Voorafgaandelijk voorzag het huishoudelijk reglement dat een hoofddoek mogelijk was mits hij in de kraag werd gestoken. Naar aanleiding van spanningen wordt het huishoudelijk reglement gewijzigd en voorziet het een verbod tot dragen van de hoofddoek. Bij arresten (nr. 206.965⁴⁷, 207.390⁴⁸ en 207.391⁴⁹) dd. **26 augustus 2010 en 16 september 2010** worden de verzoeken afgewezen. Eén van de zaken mondt uit op een afstand van geding (nr. 214.802⁵⁰) geacteerd op **16 augustus 2011**. In de andere zaak wordt een arrest geveld op **2 februari 2012** (nr. 217.697⁵¹) waarbij de vordering wordt afgewezen omdat ze te laat werd ingesteld.

Een vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid wordt ingeleid tegen een artikel van een huishoudelijk reglement van een provinciale school waarbij het dragen van de hoofddoek verboden wordt. Het nieuwe artikel werd goedgekeurd in juni 2019 en vervolgens in het Provinciaal bulletin gepubliceerd en online geplaatst op de website van de provincie. De ouders verkregen de informatie pas eind augustus en startten dan de procedure. Ze waren dus buiten de vooropgestelde termijn. Inderdaad, de termijn begint te lopen vanaf de publicatiedatum en niet vanaf de effectieve kennisname, dit wil zeggen na de terugkomst van een reis in het buitenland (dd. **13 september 2019**, nrs. 245.436⁵² et 245.437⁵³).

ii. Arresten ten gronde.

b) Leerkrachten

⁴⁵ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/211000/500/211554.pdf>

⁴⁶ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/211000/500/211555.pdf>

⁴⁷ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/206000/900/206965.pdf>

⁴⁸ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/207000/300/207390.pdf>

⁴⁹ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/207000/300/207391.pdf>

⁵⁰ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/214000/800/214802.pdf>

⁵¹ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/217000/600/217697.pdf>

⁵² <http://www.raadvst-consetat.be/arr.php?nr=245436>

⁵³ <http://www.raadvst-consetat.be/arr.php?nr=245437>

- i. Arresten betreffende formele aspecten of gebrek aan belang
- ii. Arresten ten gronde

Bij arrest van **7 april 2010** (nr. 202.852⁵⁴) verwerpt de Raad van State het verzoek bij uiterst dringende noodzakelijkheid ingesteld door een leerkracht wiskunde die, na twee jaar les gegeven te hebben met hoofddoek, zich in drie scholen van Charleroi de toegang ziet weigeren (ter gelegenheid van een nieuwe toewijzing van scholen).

Daarna dient verzoekster een vraag in tot vernietiging en opschorting van het huishoudelijk reglement waarbij het dragen van elk opzichtig religieus, politiek of levensbeschouwelijk teken verboden wordt voor leerkrachten. De Raad van State, bij arrest van **21 december 2010** (nr. 210.000⁵⁵), beschouwt het aangevochten reglement als een wettekst in de zin van artikel 9 § 2 van het EVRM aangezien het enkel het decretale gevestigde neutraliteitsprincipe concretiseert. De Raad vergelijkt de systemen van de twee Gemeenschappen en besluit dat ze verschillend zijn: de rechtspraak betreffende de leerkrachten van de ene Gemeenschap is niet automatisch van toepassing op de andere Gemeenschap. De Raad meent dat de neutraliteit zoals bedoeld in de tekst van het decreet een legitieme doelstelling is, en, dat het verbod, binnen de gestelde perken, de proportionaliteitstoets doorstaat. Het gaat niet enkel om de vrijheid van godsdienst van de (wiskunde)leerkracht, maar ook om de rechten van ouders, kinderen en de eerbied voor de neutraliteit. Het feit dat de organiserende macht in het verleden het dragen van de hoofddoek heeft toegestaan vormt geen beletsel op de wijziging van houding inzake het dragen van religieuze veruiterlijkingen. De neutraliteit is een levensbeschouwing en de stadsschool, als tendensonderneming, mag van haar werkkrachten een zekere loyaliteit eisen ten aanzien van haar waarden.

De vraag tot opschorting van het ontslag werd verworpen op **4 oktober 2011** (nr. 215.538⁵⁶). De vraag tot vernietiging van het ontslag wordt eveneens verworpen door arrest dd. **27 maart 2013** (nr. 223.042⁵⁷). Uiteindelijk doet de leerkracht afstand van het geding (arrest 225.010⁵⁸ van **8 oktober 2013**)

c) Godsdienstleerkrachten

- i. Arresten betreffende formele aspecten of gebrek aan belang
- ii. Arresten ten gronde

⁵⁴ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/202000/800/202852.pdf>

⁵⁵ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/210000/000/210000dep.pdf>

⁵⁶ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/215000/500/215538dep.pdf>

⁵⁷ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/223000/000/223042dep.pdf>

⁵⁸ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/225000/000/225010Dep.pdf>

Twee gemeentescholen te Grâce-Hollogne wijzigen hun huishoudelijk reglement en voorzien een verbod tot dragen van de hoofddoek, ook voor de leerkracht Islam, behalve in het lokaal waar de lessen gegeven worden. De lerares in kwestie ziet zich de toegang tot de school ontzeggen omdat ze haar hoofddoek wenst te dragen bij het betreden van de speelplaats. Bij arrest (nr. 215.331⁵⁹) dd. **26 september 2011** verwerpt de Raad van State het verzoek tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid⁶⁰. Ten gronde oordeelt de Raad van State (nr. 223.201⁶¹) bij arrest van **17 april 2013** dat de Islamitische leerkracht niet kan belet worden haar hoofddoek te dragen buiten haar leslokaal. Een Islamleerkracht geeft les in het Verdi Atheneum te Verviers sinds 2004. Bij een inspectie komt aan het licht dat hij het opgelegde studieprogramma niet volgt en zich discriminerend opstelt bij quoteringen ten aanzien van leerlingen die de hoofddoek niet dragen. Hij loopt een disciplinaire sanctie op: 4 maanden schorsing (tijdens schoolvakanties) en half loon. Bij arrest (nr. 215.816⁶²) dd. **18 oktober 2011** wordt zijn verzoek tot schorsing verworpen. De tweevoudige weigering door de gemeente Chaudfontaine tot aanstelling van een leerkracht Islamitische godsdienst om les te geven in de lagere scholen omdat ze de hoofddoek draagt, symbool van 'onderwerping', wordt vernietigd bij arrest dd. **25 september 2015** (nr. 232.344⁶³).

⁵⁹ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/215000/300/215331dep.pdf>

⁶⁰ Arrest verbeterd door arrest nr. 218.888 dd. 23 februari 2012: <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/218000/100/218188dep.pdf>

⁶¹ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/223000/200/223201dep.pdf>

⁶² <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/215000/800/215816.pdf>

⁶³ <http://www.raadvst-consetat.be/Arrets/232000/300/232344.pdf>